

Lausuntopyyntö: menettämisseuraamuksia koskevat lainsäädäntömuutokset, työryhmän mietintö

Johdanto

Oikeusministeriö pyytää lausuntoanne työryhmämietinnöstä, jossa ehdotetaan muutoksia menettämisseuraamuksia koskevaan lainsäädäntöön.

Työryhmä ehdottaa, että Suomessa otetaan käyttöön uusi selittämättömän omaisuuden menettämisseuraamus. Se voitaisiin tuomita, jos esitutkinnassa tunnistetun omaisuuden olisi syytä olettaa olevan peräisin rikollisesta toiminnasta. Syyttäjältä vaadittavaa näyttöä omaisuuden alkuperästä olisi alennettu eikä mitään yksittäistä rikosta tarvitsisi näyttää toteen.

Lisäksi menettämisseuraamusasioissa mahdollistettaisiin kuulutustiedoksianto ja rahanpesun kohteena olevan omaisuuden menetetyksi tuomitseminen arvomääräisenä, laajennettaisiin laajennetun hyötykonfiskaation liipaisinrikosten luetteloa sekä tehtäisiin eräitä muita menettämisseuraamuksia koskevia lainsäädäntömuutoksia, joiden tarkoituksena olisi muun ohella parantaa rikoksen uhrin asemaa rajat ylittävissä tilanteissa.

Työryhmä ehdottaa myös useita lainsäädäntömuutoksia rikoshyödyn jäljittämiseksi ja tunnistamiseksi sekä hallinnoimiseksi. Tähän liittyen ehdotetaan lakia varallisuuden takaisin hankinnasta vastaavasta toimistosta ja varallisuudenhoitotoimistoista. Tehtäviä hoitaisivat Suomessa Keskusrikospoliisi ja viimeksi mainituilta osin myös Ulosottolaitos.

Tausta

Pääministeri Petteri Orpon hallituksen Vahva ja välittävä Suomi -ohjelman mukaan rikoshyödyn poisottamista helpotetaan esimerkiksi alentamalla vaadittavaa näyttökynnystä ja ottamalla käyttöön rikoshyödyn menettämistä koskeva menettely rikosoikeudenkäynnin ulkopuolella (s. 183). Lisäksi hallitus ryhtyy estämään lainsäädännön toimin rahanpesua ja tehostaa erityisesti rahanpesuun liittyvää rikoshyödyn takaisinsaamista (s. 181).

Euroopan parlamentin ja neuvoston direktiivi (EU) 2024/1260 varojen takaisinhankinnasta ja menetetyksi tuomitsemisesta (konfiskaatiodirektiivi) tuli voimaan 22.5.2024. Jäsenvaltioiden on saatettava direktiivin noudattamisen edellyttämät lait, asetukset ja hallinnolliset määräykset voimaan viimeistään 23.11.2026.

Uudella konfiskaatiodirektiivillä korvataan Euroopan parlamentin ja neuvoston direktiivi

2014/42/EU rikoksentekovälineiden ja rikoshyödyn jäädyttämisestä ja menetetyksi tuomitsemisesta Euroopan unionissa ja neuvoston päätös 2007/845/YOS varallisuuden takaisin hankinnasta vastaavien jäsenvaltioiden toimistojen yhteistyöstä rikoksen tuottaman hyödyn tai muun rikokseen liittyvän omaisuuden jäljittämiseksi ja tunnistamiseksi (rikoshyötyn päätös).

Konfiskaatiodirektiivin tavoitteena on tehostaa rikollisen omaisuuden takaisin hankintaa ja menetetyksi tuomitsemista. Direktiivissä säädetään toimenpiteistä, joita jäsenvaltioiden tulee toteuttaa rikoshyödyn, rikoksentekovälineiden ja muun omaisuuden jäljittämiseksi ja tunnistamiseksi, jäädyttämiseksi, menetetyksi tuomitsemiseksi ja hallinnoimiseksi. Direktiivin soveltamisalaan on lisätty uusia rikoksia aikaisempaan direktiiviin verrattuna. Direktiivillä pyritään myös helpottamaan unionin rajoittavien toimenpiteiden rikkomiseen liittyvien rikosten paljastamista.

Direktiivillä laajennetaan varallisuuden takaisin hankinnasta vastaavien toimistojen (asset recovery office, ARO-toimistot) tehtäviä. Lisäksi direktiivissä säädetään ARO-toimistojen tiedonsaannista kansallisista rekistereistä ja ARO-toimistojen välisestä tiedonvaihdesta. Jäsenvaltiot veloitetaan perustamaan tai nimeämään vähintään yksi varallisuudenhoidotoimisto (asset management office, AMO-toimisto) jäädytetyn ja menetetyksi tuomitun omaisuuden hallinnointia varten. Direktiivissä säädetään myös esimerkiksi rikoksen uhrin oikeuksista ja oikeussuojakeinoista. Jäsenvaltioille asetetaan tilastointia koskevia velvoitteita sekä velvoite laatia kansallinen strategia varojen takaisin hankinnasta.

Oikeusministeriö asetti 25.9.2024 työryhmän valmistelemaan lainsäädäntöehdotukset hallitusohjelman rikoshyödyn poisottamista koskevien kirjausten toteuttamiseksi ja konfiskaatiodirektiivin kansalliseksi täytäntöönpanemiseksi. Työryhmällä oli mahdollisuus tehdä myös muita muutosehdotuksia menettämisseuraamuksia koskevaan lainsäädäntöön. Työryhmän tuli laatia ehdotuksensa hallituksen esityksen muotoon.

Työryhmän toimikausi oli 1.10.2024–30.11.2025. Työryhmä on kokoontunut 17 kertaa.

Vastausohjeet vastaanottajille

Kuka tahansa voi antaa lausunnon.

Lausunto pyydetään ensisijaisesti antamaan vastaamalla lausuntopyyntöön lausuntopalvelun kautta. Ohjeet palveluun rekisteröitymiseksi ja palvelun käyttämiseksi löytyvät lausuntopalvelun sivulta Ohjeet > Käyttöohjeet (käyttäjätuki: lausuntopalvelu.om@gov.fi). Ministeriöiden tulee lisäksi tallentaa lausuntopalvelussa antamansa lausunto VAHVA-asianhallintajärjestelmään asialle nro VN/22315/2023.

Jos lausuntoa ei ole mahdollista antaa lausuntopalvelussa, lausunto voidaan vaihtoehtoisesti toimittaa ministeriön kirjaamoon sähköpostilla osoitteeseen kirjaamo.om(at)gov.fi tai postitse osoitteeseen Oikeusministeriö PL 25, 00023 Valtioneuvosto. Kirjaamoon toimitetussa lausunnossa pyydetään mainitsemaan asianumero nro VN/22315/2023. Lisäksi kirjaamoon toimitettu lausunto pyydetään lähettämään esimerkiksi sähköpostin liitetiedostona Word- tai PDF-muodossa, jotta lausuntoasiakirja ei sisällä tarpeettomia henkilötietoja, kuten yksityishenkilön sähköpostiosoitetta

Kaikki annetut lausunnot ovat lähtökohtaisesti julkisia viranomaisten toiminnan julkisuudesta annetun lain (621/1999) mukaisesti. Lausunnot julkaistaan hankkeen julkisilla hankesivuilla (valtioneuvosto.fi/hankkeet, tunnus OM062:00/2023). Yksityishenkilön lausunto julkaistaan kuitenkin hankesivuilla tietosuojasystä ainoastaan, jos henkilö tätä kirjallisesti pyytää esimerkiksi lausuntonsa yhteydessä tai sen saateviestissä.

Lisäksi kaikki lausuntopalvelussa annetut lausunnot, mukaan lukien yksityishenkilöiden lausunnot, ovat automaattisesti kaikkien nähtävissä lausuntopalvelussa. Ministeriö ei julkaise kirjaamoon toimitettuja lausuntoja lausuntopalvelussa.

Lausunnossa ei tule ilmoittaa tarpeettomia henkilötietoja. Vaikka yksityishenkilön kirjaamoon toimittamaa lausuntoa ei julkaistaisi verkossa, lausunto on ministeriöltä kaikkien saatavissa viranomaisten toiminnan julkisuudesta annetun lain mukaisesti.

Aikataulu

Lausunto pyydetään antamaan viimeistään 20.2.2026.

Valmistelijat

Lisätietoja oikeusministeriössä antavat lainsäädäntöneuvos Sampo Brander (p. 0295 150 349, etunimi.sukunimi@gov.fi) ja erityisasiantuntija Katja Repo (p. 0295 150 101, etunimi.sukunimi@gov.fi).

Linkit

<https://oikeusministerio.fi/hanke?tunnus=OM062:00/2023> - Hankesivu

<https://oikeusministerio.fi/sv/projekt?tunnus=OM062:00/2023> - Statsrådets projektportal

<https://urn.fi/URN:ISBN:978-952-400-713-9> - Työryhmän mietintö / Arbetsgruppens betänkande (på finska)

Jakelu:

Amnesty International Suomen osasto ry
Eduskunnan oikeusasiamies
Elinkeinoelämän keskusliitto EK
Etelä-Karjalan kärjäoikeus
Etelä-Pohjanmaan kärjäoikeus
Etelä-Savon kärjäoikeus
Helsingin hovioikeus
Helsingin kärjäoikeus
Helsingin poliisilaitos
Helsingin yliopisto / professori Sakari Melander
Ihmisoikeuskeskus
Itä-Suomen hovioikeus

Itä-Suomen poliisilaitos
Itä-Suomen yliopisto / professori Matti Tolvanen
Itä-Uudenmaan käräjäoikeus
Julkiset Oikeusavustajat ry
Kainuun käräjäoikeus
Kanta-Hämeen käräjäoikeus
Keski-Suomen käräjäoikeus
Keskusrikospoliisi ja Keskusrikospoliisin Rahanpesun selvittelykeskus
Korkein oikeus (varataan tilaisuus antaa lausunto)
Kymenlaakson käräjäoikeus
Lapin käräjäoikeus
Lapin poliisilaitos
Lapin yliopisto / professori Mikko Vuorenpää
Lapsiasiavaltuutetun toimisto
Liikenne- ja viestintäministeriö
Lounais-Suomen poliisilaitos
Luvan saaneet oikeudenkäyntiavustajat ry
Länsi-Uudenmaan käräjäoikeus
Oikeuspalveluvirasto
Oikeusrekisterikeskus
Oulun käräjäoikeus
Pirkanmaan käräjäoikeus
Pohjanmaan käräjäoikeus
Pohjois-Karjalan käräjäoikeus
Pohjois-Savon käräjäoikeus
Poliisiammattikorkeakoulu
Poliisihallitus
Professori em. Pekka Viljanen
Puolustusministeriö
Puolustusvoimien pääesikunta
Päijät-Hämeen käräjäoikeus
Rajavartiolaitos
Rovaniemen hovioikeus
Satakunnan käräjäoikeus
Sisäministeriö
Sisä-Suomen poliisilaitos
Suomen Asianajat
Suomen Juristiliitto ry
Suomen Poliisijärjestöjen liitto ry
Suomen Syyttäjäyhdistys ry
Suomen tuomariliitto ry
Tietosuojavaltuutetun toimisto
Tulli
Tuomioistuinvirasto
Turun hovioikeus
Turun yliopisto / professori Tatu Hyttinen
Työ- ja elinkeinoministeriö
Ulkoministeriö
Ulosottolaitos
Vaasan hovioikeus
Valtakunnansyyttäjän toimisto

Valtioneuvoston oikeuskansleri
Valtionvarainministeriö
Varsinais-Suomen käräjäoikeus
Yhdenvertaisuusvaltuutettu
Ålands polismyndighet
Ålands tingsrätt

Lausunnonantajan lausunto

Direktiivin sisältö ja suhde Suomen lainsäädäntöön

Mitä huomioita teillä on direktiivin sisällöstä ja suhteesta Suomen lainsäädäntöön?

Keskeiset ehdotukset

Mikä on näkemyksenne esityksen keskeisistä ehdotuksista? Pyydämme kommentoimaan jokaista kohtaa erikseen kunkin otsikon alle.

Rikoshyödyn poisottamisessa vaadittavan näyttökynnyksen alentaminen ja ehdotettu näyttökynnys

Rikoshyödyn poisottamista koskevan menettelyn ottaminen käyttöön rikosoikeudenkäynnin ulkopuolella

Rahanpesuun liittyvän rikoshyödyn takaisinsaamisen tehostaminen

Laajennettu hyödyn menettäminen

Rikoshyödyn jäljittäminen ja tunnistaminen

Omaisuuksien hallinnointi

Hyödyn menettämisen ja asianomistajan vahingonkorvauksen suhde rajat ylittävissä tilanteissa

Menettämisseuraamuksien ja ennallistamisen suhde ympäristörikoksissa

Menettämisseuraamuksien täytäntöönpanon ja muiden rikokseen liittyvien vaatimusten yhteensovittaminen

Vaikutukset

Miten kommentoitte mietinnön arvioita ihmisiin kohdistuvista ja yhteiskunnallisista vaikutuksista?

Miten kommentoitte mietinnön arvioita vaikutuksista viranomaisten toimintaan?

Miten kommentoitte mietinnön arvioita taloudellisista vaikutuksista?

Millaisia muita vaikutuksia arvioitte ehdotuksilla olevan?

Vaihtoehtoiset ratkaisut

Miten kommentoitte muita toteuttamisvaihtoehtoja (mietinnön jakso 5)? Millaisia vaikutuksia niillä olisi?

Onko jokin muu tapa, jolla esityksen tavoitteet voitaisiin toteuttaa?

Suhde perustuslakiin ja säätämisyjärjestys

Miten kommentoitte mietinnön näkemyksiä, jotka koskevat suhdetta perustuslakiin ja säätämisyjärjestystä (mietinnön jakso 11)?

Lakitekniset huomiot

Lakitekniset ja muut yksityiskohtaiset huomionne lakiehdotuksista ja niiden säännöskohtaisista perusteluista (jakso 7)?

Muut havaintonne ja kommenttinne esitysluonnoksesta

-

Brander Sampo
Oikeusministeriö

Brander Sampo
Oikeusministeriö